Eerst onafhankelijk, dan samenwerken

'Een koloniale machtsstructuur is bij uitstek hiërarchisch en gecentraliseerd. In haar koloniale relatie met de Nederlandse Antillen vóór de totstandkoming van het Statuut, domineert Den Haag vanuit Willemstad op Curaçao de andere eilanden. En alhoewel het Statuut (1954) een eerste stap in het dekolonisatie-proces is waarbij de centrale overheid en de eilandelijke overheden autonomie verkrijgen, blijft het een koloniale relatie waarbij Den Haag nog steeds aan de top van de hiërarchie staat. (Zie art. 50 Statuut.)

Bij dekolonisatie wordt de koloniale machtsstructuur afgebroken en vervangen door een nieuw systeem van machtsverdeling. Het betreft dan het decentraliseren van macht vanuit Den Haag naar de centrale overheid en van daaruit naar de eilandelijke overheden. Zo zien we dat met het Statuut de Nederlandse Antillen een gedecentraliseerde eenheidstaat wordt en nu met de onafhankelijkheid in zicht verder decentraliseert naar een federale staatsvorm. Vanzelfsprekend gaat dit gepaard met machtsstrijd tussen de verschillende belangen.
In dit proces van machtsverschuiving zien we nu, maar ook vóór het Statuut, de eilanden Aruba en Curaçao in een gevecht om de macht van de centrale overheid. Curaçao wenst een overheersende positie op basis van haar bevolkingsgrootte, Aruba wenste aanvankelijk gelijkwaardigheid op basis van haar economische bijdrage. Toen dit laatste niet mogelijk bleek, heeft Aruba te kennen gegeven zich te willen afscheiden. Maar het Nederlandse standpunt is, dat de eilanden in een staatsrechtelijke eenheid moeten blijven en Aruba dient zich hiernaar te schikken.

Rode gevaar
Voor dit standpunt van Nederland kunnen twee beweegredenen genoemd worden:

- Bij een uiteenvallen van de Nederlandse Antillen zullen de eilanden binnen de kortste keren in de zuigkracht geraken van één of andere (ongewenste) mogendheid, wat enkel de instabiliteit in de regio zou vergroten. En verhip, wat zien we weer opdoemen aan de horizon? Het rode gevaar. Met andere woorden, de staatkundige toekomst van de Nederlandse Antillen wordt ondergeschikt gemaakt aan de Oost-West tegenstelling en haar (economische) belangen.
- Met de tweede reden wordt minder geschermd maar is vooral voor Nederland van groter belang. Namelijk, als de eilanden samen in een staatkundige eenheid onafhankelijk worden dan ben je ze in één klap kwijt en dat kost minder poen. Het is dan de bedoeling dat Aruba en Curaçao, de twee economisch 'ontwikkelde' eilanden, de rest gaan onderhouden. (De Hollandse koopmansgeest komt om de hoek kijken.)

In het geval echter dat Aruba opstapt, betekent het dat Nederland tot in lengte van dagen opgescheept blijft met de vier zwakkere eilanden. Bonaire, St. Maarten, St. Eustatius en Saba hebben al te kennen gegeven liever de huidige band met Nederland onverkort te handhaven. Het verlangen naar grotere politieke vrijheid prevaleert hier niet boven economische zekerheid.

Opgedrongen band
Schoksgewijs is het tot de politici in Den Haag doorgedrongen dat het de band met Nederland is die de Nederlandse Antillen als 'land' bij elkaar houdt en dat de eilanden liever bij Nederland blijven dan bij elkaar. En het is hier dat Betico Croes de spijker op de kop slaat: 'De Nederlandse Antillen zijn een restant van een Nederlands koloniaal verleden. Er is geen andere dan een opgedrongen band tussen de eilanden onderling.' En over de Nederlandse politiek: 'Niet het land dat er kolonies op na houdt bedrijft kolonialisme van het ergste soort, maar het land dat afstand wenst te doen van zijn kolonies onder oplegging van een staatkundige structuur welke niet in overeenstemming is met de wil van het volk.'
Het is geenszins toeval dat er historische overeenkomsten bestaan tussen de Arubaan Croes en de Molukker Manusama. Manusama: 'Kunt u mij verklaren op grond waarvan de Zuid-Molukken en West-Nieuw Guinea tot Indonesië moeten horen? Op grond van de vroegere Nederlandse koloniale administratie. Maar dat is toch een vreemd uitgangspunt? Het is een feit dat de Indonesische eenheid niet gedragen wordt door alle Indonesiërs.' (*Trouw* 2-1-1976)
Maar even standvastig als de Arubaanse wens naar afscheiding is de wens van Nederland om de eilanden als pakket af te leveren. En daarvoor bedient Nederland zich zowel van dreig- als van lokmiddelen. Om bijvoorbeeld de vrees weg te nemen dat de band met Nederland definitief wordt verbroken stelt Den Haag de eilanden een Gemenebest-relatie (weliswaar nog steeds zonder inhoud) in het vooruitzicht. Terwijl Aruba duidelijk te verstaan is gegeven dat, indien het zijn eigen weg opgaat, het eiland niet meer op Nederlandse hulp hoeft te rekenen. Maar de weigerachtige houding van Nederland en de andere eilanden blijken enkel het Arubaanse nationalisme te hebben versterkt.

Basis
In zijn proefschrift in 1971 geeft de Curaçaose staatsrechtdeskundige Van Leeuwen de meest voor de hand liggende oplossing. De huidige machtsstructuur is van boven af opgelegd, stelt hij vast. De nieuwe samenwerkingsvorm daarentegen zal van de basis moeten komen. Maak eerst ieder eiland onafhankelijk en laat ze dan zelf uitmaken hoe ze met elkaar wensen samen te werken, was zijn advies. 'A federation can only succeed if the units forming it desire union', citeerde Van Leeuwen.
Maar Nederland en de andere eilanden verkiezen liever de weg met de minste risico's: de bestaande machtsstructuur dient als uitgangspunt, dan loop je niet het risico dat Aruba wegloopt. Het heeft tot een uitbarsting moeten komen in augustus '77 op Aruba om gehoor te krijgen bij Nederland. Als gevolg hiervan wordt de Koninkrijkswerkgroep ingesteld die uitmondt in de Ronde Tafel Conferentie. Maar ook dan wordt het Arubaans streven gedrongen binnen een Antilliaans kader.
Wie zich afvraagt waarom Aruba dan niet is overgegaan tot het uitroepen van een eenzijdige onafhankelijkheid, vindt het antwoord in de afhankelijkheidsrelatie met de metropool die typerend is voor zoveel Caraïbische eilanden. Aruba heeft namelijk de onmisbare garanties nodig van Nederland op gebieden zoals defensie, internationale vertegenwoordiging, ontwikkelingshulp enz. En het is hier dat de koloniale macht de jonge natie onder druk zet en haar bedreigt met achteruitgang. Het is zoals Frantz Fanon het beschreef. 'In heldere woorden vertaald zegt de koloniale macht: Jullie willen de onafhankelijkheid, goed, neem haar en crepeer.'
Zelfs nu (na de kabinetscrisis jl. op de Antillen) ook de andere eilanden van mening zijn dat Aruba haar onafhankelijkheid moet krijgen, blijft Nederland halsstarrig volhouden. De ironie van deze dekolonisatie is dat bij het afsluiten van haar koloniaal verleden, Nederland het kolonialistisch handelen nog niet heeft afgeleerd...

Mario Enrique Croes

Hacha. - Jrg. 8, nr. 4 (april '82)